Twee manieren om de antropologie van verwantschap en huwelijk te bedrijven
Naar aanleiding van Needham (1970) en Barnes (1971)

door L. BRUNT

Inleiding

(Culturele en sociale) antropologie en de bestudering van verwantschap en huwelijk zijn voor velen vrijwel identiek. Needham schrijft dat Edmund Leach, voorzitter van de in 1969 te Sussex gehouden jaarvergadering van de Association of Social Anthropologists of the Commonwealth, van mening was dat de volgende jaarvergadering weer eens 'vaste antropologische grond' onder de voeten moest hebben. Voor de aanwezige leden van de A.S.A. was het duidelijk wat dit betekende, '.... kinship and marriage' (Needham, Introduction: xiii).

De bestudering van verwantschap is sinds Morgan het centrale en onderscheidende kenmerk geweest van de (sociale en culturele) antropologie. Het niveau dat men hierin inmiddels heeft bereikt is vrijwel ontoegankelijk geworden voor vertegenwoordigers van andere specialisaties in de antropologie en van andere sociale wetenschappen, laat staan voor leken. Het termgebruik, de definities en theorieën zijn meer gespecialiseerd dan in enige andere richting in de antropologie (Barnes: xxi).

Het is ook vooral in dit veld van studie dat antropologen in hoge mate zondigen tegen een centrale 'autonome waarde' van de wetenschap: het communalisme (en daarmee wellicht ook tegen het universalisme; zie Köbben 1972: 8, 9). Er is op dit gebied sprake van een 'conceptuele stofwolk', die een goed (uit)zicht belemmert (Needham, Introduction: xx).

Deze omstandigheid heeft er mede toe geleid, dat de antropologie van verwantschap en huwelijk een soort van geheim genootschap is binnen de algemene sociale en culturele antropologie en/of de andere sociale wetenschappen. Toelating tot dit genootschap is schijnbaar alleen mogelijk na gebleken competentie op het gebied van de verwantschapstheorie. De 'azen' in het vak hebben hun gezag te danken aan hun publikaties over verwantschap (Needham, Remarks : 1).

Gegeven deze omstandigheden, zou men op dit gebied van de antropologie '... mature and developed logical structures that could be dissected and compared' kunnen vinden (Barnes: xxi). Of, zoals Needham (Remarks: 1) in treffende overeenkomstigheid van geest opmerkt: 'Here, if anywhere in the subject, we should expect to find discipline, methodological rigour, and theoretical advance'.

Barnes en Neetham: overeenstemming en verschil

Bovengenoemde verwachting blijkt voor beide auteurs een illusie te zijn. Barnes karakteriseert de manier van analyseren zoals dat in de antropologie van verwantschap en huwelijk plaatsvindt als 'slapdash, casual and impressionistic'. De door hem beschouwde verwantschapstheoretici (i.c. Murdock, Lévi-Strauss en Fortes) 'hold their analytical cards too close to their chests' (268). Het is Barnes vooral te doen om de uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de gehanteerde concepten en schema's en wat de plaats daarvan is in het geheel der sociale wetenschappen. Hij staat een cumulatieve theorie van de verwantschap voor en is van mening dat gestreefd moet worden naar de realisatie van een 'grote sprong voorwaarts' naar het 'paradigmatische stadium' (xxi). Zijn kritiek op de stand van zaken is *transcendent.*

Needham daarentegen wil terug van de vergelijking, van het springen van de ene cultuur naar de andere, naar de zgn. 'formele analyse'. De antropoloog dient zich zonder theoretische vooringenomenheid bezig te houden met de zeer gedetailleerde bestudering van één bepaald volk. Hij dient zich te concentreren op louter formele

criteria en te denken in termen van logische mogelijkheden. Het streven naar algemeenheid en naar een natuurwetenschappelijke benadering van de maatschappij wordt door hem fel afgewezen (Remarks: 2). Zij die op zoek zijn naar 'grand theories' horen bij de 'trompetters, trommelaars', en muzikanten van het 'antropologenleger', '... creating a clamorous and resounding stir among the populace with grand talk of theories, laws, axioms, mechanisms, structural logis, and the rest of such high-sounding devices of advertisements but obscure import' (Introduction: civ.). Zijn kritiek is *immanent*.
De auteurs zijn het verder in ieder geval over één zaak eens: er is een grote behoefte aan 'rethinking kinship and marriage'. In het vervolg van dit artikel zal ik eerst aandacht schenken aan de bundel waarvan Needham als redakteur is opgetreden en daarna aan het boek van Barnes. Ik zal daarna besluiten met enige opmerkingen van algemenere aard.

Rethinking kinship and marriage

Onder deze titel zijn de papers gebundeld van de A.S.A.-jaarvergadering van 1970. Needham had de leiding, Edmund Leach was er de 'professional and moral focus' van. Van de 11 bijdragen in de bundel zijn er 4 'kritisch' van aard (Needham's Introduction en Remarks; Southwold en Rivière). De andere bijdragen zijn meer gericht op specifieke (technische) problemen in de analyse van bepaalde volken: Iatmul (Korn), Sepik en Iatmul (Forge), Wikmungkan (McKnight), Kagura (Beidelman), Purum (Wilder) en Rotinezen (Fox). Tussenin staat de bijdrage van Leach (More about 'Mama and Papa'), waarin aan de hand van o.a. Kachin-materiaal een wat algemener probleem aan de orde wordt gesteld. Het is een pleidooi om bij de analyse van verwantschapsterminologie geen 'woordenboek-termen' als 'vader', 'moeder' en 'zuster' te hanteren, maar liever 'papa', 'mama' of 'zus'. Het gaat om de 'linguistische performance' van het individu, die van situatie tot situatie kan verschillen. De psychologische, in plaats van de sociologische, betekenis van bepaalde woorden zou wel eens van groot belang kunnen blijken te zijn (76, 77).
Southwold zet zich af tegen het gebruik van de term 'verwantschap' in de antropologie vanwege het vage en dubbelzinnige karakter daarvan (35). Rivière streeft een herziening van het begrip 'huwelijk' na (o.a. 57 en 66), zodanig dat huwelijk wordt gezien als deel van een totale man/vrouw relatie. Omvattender, maar ook duidelijker en overtuigender is het hierboven al verschillende malen geciteerde 'Remarks on the Analysis of Kinship and Marriage' van Needham. Vanuit zijn voorkeur voor een formele analyse, waarbij substantieve en rechtsaspecten van sociale fenomenen pas aan de orde komen nadat een analyse in termen van logische mogelijkheden al heeft plaatsgevonden, worden de basisbegrippen van de antropologie van verwantschap en huwelijk onder schot genomen. Geen enkel begrip (o.m. afkomst, incest) blijkt in het gangbare gebruik aan Needham's eisen te voldoen. In deze begrippen zit teveel het streven naar generalisatie en vergelijking opgesloten.[1]
Needham houdt zich echter niet bezig met de vraag naar de onderliggende assumpties van de door hem gesuggereerde methode van onderzoek. De eenheid van

[1] In dit gedeelte bekritiseert Needham de opvattingen van Lévi-Strauss over de zgn. Crow en Omaha systemen. Ook Barnes (1971: ch. 2) heeft daar wel het een en ander over te zeggen. Het is jammer dat beide auteurs niet gebruik hebben kunnen maken van een artikel dat in 1969 al klaar lag voor de drukker (Brunt, Kobben, Verrips, n.d.) en dat bestemd was als bijdrage in een *festschrift* voor Lévi-Strauss. Door uitgeversperikelen is deze bundel nog steeds niet gereed, zodat bedoeld artikel

(als het nog zal verschijnen) straks enigszins als mosterd na de maaltijd zal aankomen.
analyse die hij op het oog heeft — 'particular cases' — is een geisoleerd volk(je), zonder sociale omgeving. Begrippen als verandering, dynamiek of proces komen in zijn woordenboek niet voor, net zo min als macht of conflict. De antropologie van verwantschap en huwelijk is voor hem een volstrekt legitieme zaak, ondanks of juist dankzij het ontbreken van dat soort begrippen.
Hij maakt zelf deel uit van het 'antropologenleger', alleen niet als muzikant, maar als 'zwaardvechter'. De zwaardvechters doen het feitelijke werk. 'The painstaking and minute analysis of one empirical case after another is hard, unglamorous, and modest work'. De bestudering van deze cases behoeft geen grote theorie of ingewikkeld analytisch apparaat. De systemen en gebeurtenissen die zich op dat niveau afspelen zijn eenvoudig genoeg! (Introduction: ciii).
Needham licht een groot deel van de antropologie van verwantschap en huwelijk door vanuit zijn standpunt (Introduction). Het resultaat laat zich lezen als een boeiende *cronique scandaleuse*. Wie het idee mocht hebben dat het bedrijven van 'verwantschapsalgebra' een dorre, emotie-arme aangelegenheid is, kan hier het tegendeel vinden.
De 'kroniek' is voor een groot deel gewijd aan de controverse rond het door Needham verdedigde concept van de 'prescriptive alliance'. Hij toont zich inderdaad een zwaardvechter van formaat; op bijna iedere pagina valt wel een hoofd[2]. Een climax wordt bereikt in de paragraaf betreffende de Purum, een klassiek volk in de antropologische literatuur. In dit gedeelte wordt zelfs een waar bloedbad aangericht. Onder de gesneuvelden behoren o.m. Homans en Schneider (vooral deze laatste komt er slecht af) en hun 'trawanten' White en Ackerman, voorts Harris, Buchler, Selby en Fortes.
De slag wordt nog een dunnetjes overgedaan als Needham zich, met gevoel voor theater, hierna afvraagt waarop de 'erkende autoriteit' van grote namen in de antropologie eigenlijk op gebaseerd is. Deze vraag loopt uit op het villen van Radcliffe-Brown: 'It really is about time, then, that someone pointed out that Radcliffe-Brown never published a single scholarly, technically exact, and comprehensive analysis of any 'kinship system' (lxxxviii). Ook Lévi-Strauss wordt niet gespaard. 'Here too, I am afraid, we have an authority on kinship who not only has feet of clay but seems on closer inspection to be largely friable' (xciv).

De assumpties van de antropologie van verwantschap en huwelijk

Deze assumpties werden door Needham ongemoeid gelaten, maar nemen een centrale plaats in bij de behandeling van drie verschillende scholen in de antropologie van verwantschap en huwelijk door Barnes. In tegenstelling tot Needham heeft Barnes zijn sporen ook verdiend buiten het gebied van verwantschap. De huidige 'netwerk'-benadering in de antropologie baseert zich grotendeels op zijn pionierswerk (1954). Barnes was ook een van de eersten die een alternatieve (antropologische) manier van benadering van politieke verschijnselen expliciet onder woorden bracht **(1959).**
Zoals gezegd ziet Barnes zijn aanpak van de stand van zaken in de antropologie van verwantschap en huwelijk als een eerste stap op weg naar een cumulatieve

[2] Coser (1956: 69) heeft er op gewezen dat conflicten binnen groepen als religieuze secten vaak zeer intens en gepassioneerd zijn. Deze observatie is wellicht ook van toepassing op de antropologie van verwantschap.

theorie van verwantschap. Hij wil af van het gebruik in de sociale wetenschappen om voor informatie en stimulans steeds terug te vallen op de 'klassieken'. Het merendeel van de antropologie van verwantschap en huwelijk vindt volgens hem plaats binnen het kader van één van de volgende vier stromingen of scholen, die eerst na de tweede wereldoorlog vorm kregen: die van Murdock, Lévi-Strauss, Fortes of Gluckman. De drie eerstgenoemden publiceerden hun grote werk allemaal in 1949: resp. Social Structure, Les structures élémentaires de la parenté en The Web of Kinship among the Tallensi. Het werk van deze antropologen wordt door Barnes op indrukwekkende manier geanalyseerd. De Manchester-school (Gluckman) is door allerlei persoonlijke en praktische redenen buiten beschouwing gebleven.
De zwakke punten van de door hem besproken theoretici komen onbarmhartig op de snijtafel. Barnes is echter geen zwaardvechter van het type Needham, want naast de gebreken, toont hij ook de verworvenheden aan en het 'cumulatie-potentieel'.
Het boek van Barnes (het zou te ver voeren om behalve op de conclusies ook op het betoog verder in tegaan) vormt een uitdaging aan de antropologie van verwantschap en huwelijk.[3] Wat hij opmerkt over de door hem behandelde scholen, gaat ook op voor Needham c.s.: 'our writers assume that we have under scrutiny the orderly actions of homogeneous societes where norm and mean are closely in accord'. Het onderhavige antropologische specialisme vertoont een duidelijke voorkeur voor homogeniteit, stabiliteit en evenwicht. De antropologische traditie van voorkeur voor de bestudering van 'eenvoudiger mensen' blijft binnen dit specialisme langer standhouden dan in andere antropologische specialismen.
De antropologische bestudering van verwantschap en huwelijk moet nog beginnen aan een proces van intellectuele de-kolonisatie en zich zien te verzoenen met een wereld waarin conflict in plaats van harmonie verandering in plaats van stilstand, enkele centrale kenmerken zijn.

Conclusie

Anton Blok's klacht over de 'strains of some essential functionalist assumptions' (1970: 225), krijgt tegen de achtergrond van de antropologie van verwantschap en huwelijk een nieuwe dimensie. Binnen dit specialisme wordt het 'ware antropologische debat' (Needham, Introduction: lxxiii) gevoerd over verschillende interpretenties van etnografieën die 40 jaar of langer geleden zijn gepubliceerd over volken die inmiddels zijn uitgeroeid, geassimileerd of op andere manieren verdwenen. Het mensbeeld dat aan de theorievorming ten grondslag ligt lijkt dat te zijn van de 'mens als familielid': menselijk gedrag wijkt niet af van de normen die de familierelaties regelen.[4]
Eén mogelijke verklaring voor dit relatief 'achterblijvende' gebied in de antropologie is volgens mij het feit dat de verwantschapstheoretici een geheim genootschap lijken te vormen: hun werk is grotendeels ontoegankelijk en spot vaak met autonome waarden van de wetenschap. Dit maakt dat er vanuit andere disciplines of

[3] De kritische beschouwing die door Barnes aan Murdock wordt gewijd steunt overigens in belangrijke mate op publicaties van de Amsterdamse hoogleraar Köbben.
[4] In een binnenkort te publiceren artikel (Brunt, n.d.) heb ik trachten uiteen te zetten dat er van een 'blauwdruk' van de maatschappij die af te leiden is uit de normen die er bij mensen leven ten aanzien van verwantschapsverplichtingen weinig meer overeind blijft, als deze normen worden afgezet tegen het feitelijke gedrag. Dit betreft echter een case-study en meer onderzoek zou nodig zijn om dit te kunnen generaliseren.

specialismen niet voldoende uitdagingen worden geformuleeerd. Hopelijk zal het boek van Barnes een nieuwe periode inluiden.

Tijdens de voorjaarsconferentie van de N.S.A.V. (1972) over de ethiek van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek waren de meeste deelnemers er wel van overtuigd dat de dagen der naieve antropologie voorgoed voorbij zijn. Deze overtuiging had echter in de eerste plaats betrekking op de formele kant van de zaak: 'voor welke instantie werkt de antropoloog' en 'wat wordt er met de resultaten van zijn werk uitgevoerd'. Aan meer inhoudelijke aspecten is echter nauwelijks aandacht besteed: wat kan de invloed zijn van de aard van de assumpties en concepten die in een bepaalde discipline gangbaar zijn. Wat deze kant van de zaak betreft kan worden gesteld, dat de antropologie van verwantschap en huwelijk nog volop leeft in de dagen der naieve antropologie.

Literatuur

Barnes, J. A., Class and Committees in a Norwegian Island Parish. *Human Relations* 7 (1954): 39-58.

Barnes, J. A., Politics Without Parties. *Man* 59 (1959) : 13-15

Barnes, J. A., *Three Styles in the Study of Kinship. London,* Tavistock Publications (1971).

Blok, A., Man as an Entrepreneur. *Sociologische Gids* 17e jrg., No. 3 (1970): 225-234

Brunt, L., *Wedding Feasts in the Tunisian Khroumirie* (n.d.); binnenkort te publiceren als tijdschriftartikel.

Brunt, L., A. J. F. Köbben, J. Verrips, *Lévi-Strauss and Empirical Inquiry* (n.d.); in druk.

Coser, L., *The Functions of Social Conflict.* London (1956).

Köbben, A. J. F., Sociale Wetenschappen en Ethiek. Nederlandse Sociologische en Antropologische Vereniging (stencil) (1972).

Needham, R., ed., *Rethinking Kinship and Marriage.* London etc., Tavistock Publications: A.S.A. Monographs 11 (1971).